Hallintovaliokunta

Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 8.2.2024

Asiantuntijalausunto

Asian tausta

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Keskusrikospoliisilta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun muuttamisesta (HE 107/2023 vp).

Esityksessä ehdotetut muutokset koskevat eräitä salaisia tiedonhankintakeinoja ja niiden käytön edellytyksiä. Tullin rikostorjuntalain 3 lukuun ehdotetaan tehtäväksi soveltuvin osin vastaavat muutokset kuin pakkokeinolain 10 lukuun, poliisilain 5 lukuun ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3 lukuun on tehty. Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tiiviin yhteistyön vuoksi katsotaan olevan tärkeää, että kaikkien esitutkintaviranomaisten salaisiin tiedonhankintakeinoihin liittyvä lainsäädäntö on mahdollisimman yhdenmukaista.

Keskusrikospoliisin lausunto

Keskusrikospoliisi toteaa, että ehdotettujen muutosten taustalla ovat pakkokeinolakiin, poliisilakiin ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annettuun lakiin tehdyt muutokset. Esityksessä ehdotettuja muutoksia voidaan pitää lähtökohtaisesti kannatettavina.

Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi Tullin rikostorjuntalakiin Tullille oikeus peiteltyyn tiedonhankintaan tietoverkossa. Peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa ehdotetaan mahdollistettavaksi ennalta estettäessä Tullin tutkittavaksi kuuluvaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Keskusrikospoliisi on tuonut aiemmin valtiovarainministeriölle antamassaan lausunnossa esille tietoverkossa tehtävän peitellyn tiedonhankinnan eroavaisuuksia suhteessa yksinomaan tietoverkossa tehtävään peitetoimintaan ja todennut olevan tärkeää, että laajennettaessa Tullin toimivaltuuksia tietoverkossa tehtävän peitellyn tiedonhankinnan osalta, varmistetaan koulutuksen avulla peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa suorittavien tullimiesten olevan riittävästi perehdytetty näistä eroavaisuuksista. Peiteltyä tiedonhankintaa tai peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa ei saa käyttää peitetoimintaa tai yksinomaan tietoverkossa suoritettavaa peitetoimintaa koskevan sääntelyn kiertämiseksi.

Keskusrikospoliisi toteaa edelleen, että keskeisillä salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja käyttävillä PTR-viranomaisilla tulee olla yhteinen näkemys tietoverkossa toteutettavan peitellyn tiedonhankinnan rajoista suhteessa yksinomaan tietoverkossa toteutettavaan peitetoimintaan ja peitetoimintaan. On perusteltua, että myös esityksessä tuodaan esille poliisin vastaavan valtakunnallisesti salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen koulutuksista. Tullin osallistumista kyseisiin koulutuksiin voidaan pitää keskeisenä yhteisen näkemyksen muotoutumisen kannalta.

Tullin rikostorjuntalain 2 luvun 2 §:n mukaan Tullin on ilmoitettava poliisille tietoonsa tulleesta epäillystä vakavasta rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä sellaisen rikoksen selvittämiseksi. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista ja ilmoituksen käytännön toteutuksesta sovitaan Tullin ja poliisin välisessä yhteistoiminnassa.

Keskusrikospoliisi toteaa, että ilmoittamisvelvollisuus voimassa olevan säännöksen nojalla koskee ainoastaan Tullin tietoon tulleita epäiltyjä vakavia rikoksia sekä Tullin käynnistämiä toimenpiteitä sellaisen rikoksen selvittämiseksi. Tullin rikostorjuntalain 2 luvun 2 §:n mukainen ilmoittamisvelvollisuus ei näin ollen koske Tullin käynnistämiä toimenpiteitä tullirikoksen estämiseksi eikä siten myöskään lain 3 luvun mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että esimerkiksi rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 7 §:n mukaan Rajavartiolaitoksen on ilmoitettava poliisille rikoksen estämiseen ja selvittämiseen liittyvän toiminnan aloittamisesta sekä siihen liittyvien kyseisessä laissa ja pakkokeinolaissa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen ja salaisten pakkokeinojen käyttämisestä. Vastaavaa ilmoitusvelvollisuutta esitetään myös Puolustusvoimille parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä laiksi sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 82/2023 vp).

Keskusrikospoliisi toteaa, että poliisilla yleistoimivaltaisena lainvalvontaviranomaisena tulee olla tieto myös Tullin käyttämistä salaisista tiedonhankintakeinoista kattavan tilannekuvan muodostamiseksi sekä päällekkäisyyksien välttämiseksi. Keskusrikospoliisi esittää edelleen edellä kuvatun kaltaisen ilmoitusmekanismin lisäämistä selvyyden vuoksi myös Tullin rikostorjuntalain 3 lukuun.

Aiemmin lausuttavana olleessa esitysluonnoksessa ehdotettiin poistettavaksi Tullin rikostorjuntalain 3 luvun 21 §:n 2 momentista rajoitus siitä, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi saadaan käyttää ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain tähän tarkoitukseen. Kyseisestä ehdotuksesta on nyt luovuttu ja sitä koskevat muutosehdotukset on poistettu esityksestä.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan aiemmin esitetyssä ehdotuksessa ei ollut riittävällä tavalla huolehdittu perustuslakivaliokunnan edellyttämistä

valvonnallisista ja teknisistä vaatimuksista, ja esitetyn mukaisesta ehdotuksesta luopumista voidaan näin ollen pitää tässä kohtaa perusteltuna. Keskusrikospoliisi pitää kuitenkin edelleen edellä mainitusta rajoituksesta luopumista lähtökohtaisesti kannatettavana ja toteaa, että vastaava muutos tulisi toteuttaa mahdollisimman nopeasti myös pakkokeinolain ja poliisilain teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista koskeviin säännöksiin. Vaatimus siitä, että tietojen hankkimiseen voidaan käyttää ainoastaan sellaista laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen, on koettu hankalaksi myös poliisin toiminnassa. Käytännössä yksilöintitietojen hankkimiseen käytettävillä laitteilla voi olla usein muitakin ominaisuuksia. Siten vaatimus laitteesta, jolla ei voi tehdä muuta kuin hankkia teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietoja, rajaa poliisin ja muiden lainvalvontaviranomaisten mahdollisuuksia hankkia kustannustehokasta teknistä kalustoa.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos Robin Lardot

Ylitarkastaja Pauliina Martikainen